

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (šeštoji kolegija) SPRENDIMAS

2016 m. gruodžio 15 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Direktyva 2005/29/EB — Nesąžininga įmonių komercinė veikla vartotojų atžvilgiu — Klaidinanti komercinė veikla — Piramidės pobūdžio skatinimo sistema — Naujų narių mokamos įmokos ir esamų narių gaunami atlygiai — Netiesioginis finansinis ryšys“

Byloje C-667/15

dėl *hof van beroep te Antwerpen* (Antverpeno apeliacinis teismas, Belgija) 2015 m. gruodžio 3 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2015 m. gruodžio 14 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht

prieš

Paul Adriaensen,

Werner De Kesel,

The Right Frequency VZW

TEISINGUMO TEISMAS (šeštoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas E. Regan, teisėjai J.-C. Bonichot (pranešėjas) ir A. Arabadjiev, generalinė advokatė E. Sharpston,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht*, atstovaujamos *advocaten* J. Muyldermans, P. Maeyaert, P. Vlaemminck,
- P. Adriaensen, W. De Kesel ir *The Right Frequency VZW*, atstovaujama *advocaat* R. Peeters,
- Europos Komisijos, atstovaujamos M. van Beek ir D. Roussanov,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

* Proceso kalba: nyderlandų.

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 (Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva) (OL L 149, 2005, p. 22) I priedo 14 punkto išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht* (toliau – *Loterie Nationale*) ir Paul Adriaensen, Werner De Kesel, *The Right Frequency VZW* ginčą dėl kolektyvinio dalyvavimo viešuose žaidimuose Belgijoje sistemos, kuri vadinama „Lucky 4 All“ (toliau – *Lucky 4 All* sistema), organizavimo ir reklamavimo.

Teisinis pagrindas

- 3 Direktyvos 2005/29 8 konstatuojamoji dalis suformuluota taip:
„Ši direktyva tiesiogiai gina vartotojo ekonominius interesus nuo nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu. <...>“
- 4 Šios direktyvos 17 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:
„Siekiant didesnio teisinio tikrumo [saugumo], pageidautina, kad būtų apibrėžta tokia komercinė veikla, kuri yra nesąžininga bet kuriomis aplinkybėmis. Todėl I priede pateikiamas išsamus visos tokios veiklos sąrašas. Tai yra vienintelė komercinė veikla, kurią galima laikyti nesąžininga nevertinant kiekvieno konkretaus atvejo, kaip numato šios direktyvos 5–9 straipsnio nuostatos. Sąrašą galima keisti tik peržiūrint šią direktyvą.“
- 5 Šios direktyvos 1 straipsnyje nustatyta:
„Šios direktyvos tikslas yra padėti tinkamai veikti vidaus rinkai ir pasiekti aukštą vartotojų apsaugos lygį suderinant valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus dėl nesąžiningos komercinės veiklos, kenkiančios vartotojų ekonominiams interesams.“
- 6 Direktyvos 2 straipsnio d punkte numatyta:
„Šioje direktyvoje:
d) „įmonių komercinė veikla vartotojų atžvilgiu“ (toliau – komercinė veikla) – bet kuris prekybininko atliekamas veiksmas, neveikimas, elgesys arba pareiškimas, komercinis pranešimas, įskaitant reklamą ir prekybą, tiesiogiai susijęs su produkto pirkimo skatinimu, pardavimu arba tiekimu vartotojams.“
- 7 Direktyvos 2005/29 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta:
„Ši direktyva taikoma nesąžiningai įmonių komercinei veiklai vartotojų atžvilgiu, kaip nustatyta šios direktyvos 5 straipsnyje, prieš ir po komercinio sandorio dėl produkto sudarymo bei jo metu.“

8 Šios direktyvos 5 straipsnyje nustatyta:

„1. Nesąžininga komercinė veikla draudžiama.

2. „Komercinė veikla yra nesąžininga, jeigu:

a) prieštarauja profesinio atidumo reikalavimams;

ir

b) iš esmės iškreipia arba gali iš esmės iškreipti vidutinio vartotojo, kurį produktas pasiekia arba kuriam yra skirtas, arba, kai komercinė veikla nukreipta į tam tikrą vartotojų grupę, vidutinio grupės nario ekonominį elgesį siūlomo produkto atžvilgiu.

<...>

4. Visų pirma nesąžininga komercinė veikla yra ta, kuri:

a) yra klaidinanti, kaip nurodyta šios direktyvos 6 ir 7 straipsn[iuose];

arba

b) yra agresyvi, kaip nurodyta šios direktyvos 8 ir 9 straipsn[iuose].

5. Tokios komercinės veiklos, kuri bet kuriomis aplinkybėmis laikoma nesąžininga, sąrašas pateikiamas I priede. Tas pats sąrašas galioja visose valstybėse narėse, ir jį galima keisti tik peržiūrint šią direktyvą.“

9 Minėtos direktyvos I priedo „Komercinės veiklos, kuri bet kuriomis aplinkybėmis laikoma nesąžininga“ 14 punkte nustatyta:

„Piramidės pobūdžio skatinimo sistemos sukūrimas, jos naudojimas ar reklamavimas, kai vartotojui suteikiama galimybė gauti atlygį visų pirma už kitų vartotojų įtraukimą į tą sistemą, o ne už produktų pardavimą ar naudojimą.“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

10 *Loterie Nationale* yra pagal viešąją teisę reglamentuojama akcinė bendrovė; ji įsteigta Belgijoje ir ten organizuoja viešus žaidimus. Ši bendrovė pateikė ieškinį *Rechtbank van koophandel te Antwerpen, afdeling Antwerpen* (Antverpeno komercinių bylų teismas, Antverpeno skyrius, Belgija), kuriuo prašo, be kita ko, pripažinti, kad *Lucky 4 All* sistema yra draudžiama piramidės pobūdžio skatinimo sistema arba bent jau klaidinanti komercinė veikla.

11 2014 m. spalio 7 d. sprendimu šis teismas konstatavo, kad *Lucky 4 All* sistemos organizavimas ir reklamavimas iš tikrųjų laikytinas klaidinančia komercine veikla. Tačiau jis nusprendė, kad neįvykdyta viena iš Teisingumo Teismo 2014 m. balandžio 3 d. Sprendime *4finance* (C-515/12, EU:C:2014:211) išdėstytų sąlygų, leidžiančių komercinę veiklą pripažinti „piramidės pobūdžio skatinimo sistema“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 I priedo 14 punktą. Konkrečiai kalbant, minėtas teismas nurodė, kad nebuvo įrodyta, jog esamiems *Lucky 4 All* sistemos nariams išmokamas atlygis „iš esmės“ arba „daugiausia“ finansuojamas iš naujų dalyvių įmokų.

12 *Loterie Nationale* tokį sprendimą apeliacine tvarka apskundė *Hof van beroep te Antwerpen* (Antverpeno apeliacinis teismas, Belgija) ir nurodė, jog pirmojoje instancijoje buvo klaidingai nuspręsta, kad *Lucky 4 All* sistema nėra draudžiama piramidės pobūdžio skatinimo sistema.

- 13 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šiuo klausimu nurodo, kad *Lucky 4 All* sistema leidžia sudaryti asmenų, pageidaujančių dalyvauti vykdam *Loterie Nationale* siūlomus *Lotto* traukimus, grupes. Ši sistema grindžiama idėja, kad žaidėjai didina tarpusavio laimėjimo galimybes, jeigu žaidžia kartu. Minėtoje sistemoje numatyta visa žaidėjų grupė sudaro aštuonių lygmenų piramidę, o tai leidžia vienu kartu žaisti 9 841 deriniais.
- 14 Registruodamasis naujas *Lucky 4 All* sistemos narys moka pirmą 10 EUR įmoką, kad gautų „startinį rinkinį“, o vėliau moka maždaug 43 EUR mėnesinę įmoką. Pastaroji suma leidžia įsigyti *Lotto* bilietų. Sumokėjęs mėnesinę įmoką žaidėjas gali internete užpildyti formuliarą, leidžiantį pasirinkti dešimt *Lotto* derinių per savaitę. Vėliau šios sistemos atstovas visų dalyvių *Lotto* biuletenius pateikia pardavimo vietoje. Jei laimima, sumos paskirstomos konkrečiu iš anksto nustatytu būdu. Konkrečiai kalbant, derinio laimėtojas gauna 50 % viso laimėjimo, o 40 % paskirstomi aštuoniems lygmenims, esantiems virš laimėjusio derinio; kadangi pačiai *Lucky 4 All* sistemai skirti keturi pirmi kiekvienos grupės lygmenys, pirmieji žaidėjai gali atsirasti tik nuo penktojo lygmens. Likusi 10 % laimėjimo dalis investuojama naujiems deriniams sudaryti. Žaidėjams nemokami milijoną eurų viršijantys laimėjimai, taigi galimi jų laimėjimai negali viršyti minėtos sumos.
- 15 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, jog iš 2014 m. balandžio 3 d. Sprendimo *4finance* (C-515/12, EU:C:2014:211) matyti, kad Direktyvos 2005/29 I priede numatytų piramidės pobūdžio skatinimo sistemų draudimas grindžiamas trimis kumuliacinėmis sąlygomis. Šiuo atveju, jo nuomone, nekyla abejonų, kad *Lucky 4 All* sistema atitinka dvi pirmąsias sąlygas. Viena vertus, pagal šią sistemą žadama ekonominė nauda, kurią sudaro didesnės laimėjimo galimybės, ir, antra vertus, šio pažado ištesėjimas priklauso nuo kuo daugiau naujų žaidėjų įtraukimo.
- 16 Dėl trečiosios sąlygos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad ji įvykdoma tik jeigu naujų dalyvių įmokomis iš esmės finansuojamas jau esamiems nariams mokamas atlygis. Taigi šia sąlyga reikalaujama, kad būtų finansinis ryšys tarp sumokėtų įmokų ir išmokėtų atlygių. Tačiau neaišku, ar tokia sistema gali būti draudžiama, kai šis ryšys yra netiesioginis. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad Teisingumo Teismas neišdėstė aiškios nuomonės šiuo klausimu 2014 m. balandžio 3 d. Sprendime *4finance* (C-515/12, EU:C:2014:211).
- 17 Esant tokioms aplinkybėms, *Hof van beroep te Antwerpen* (Antverpeno apeliacinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„Ar pagal Direktyvos 2005/29 I priedo 14 punktą draudžiama piramidės pobūdžio sistema yra tik tada, jei finansinio pažado jau esamiems nariams įvykdymas:

iš esmės arba daugiausia priklauso nuo tiesioginio naujų narių įmokų sumokėjimo („tiesioginis ryšys“),

o gal

pakanka, kad tokio finansinio pažado esamiems nariams įvykdymas iš esmės arba daugiausia priklauso nuo netiesioginio jau esamų narių įmokų sumokėjimo, t. y. jau esami nariai savo atlygį iš esmės arba daugiausia gauna ne dėl to, kad jie pardavė arba vartojo prekes arba paslaugas, tačiau jiems duoto finansinio pažado įvykdymas iš esmės arba daugiausia priklauso nuo naujų narių įtraukimo ir jų įmokų („netiesioginis ryšys“)?“

Dėl prejudicinio klausimo

- 18 Pirmiausia reikia nurodyti, kad pagrindinėje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar *Lucky 4 All* sistema turi būti draudžiama pagal Direktyvos 2005/29 I priedo 14 punktą.

- 19 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad „piramidės pobūdžio skatinimo sistemų“ draudimas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 I priedo 14 punktą, grindžiamas trimis kumuliacinėmis sąlygomis. Pirmą, toks skatinimas grindžiamas pažadu, kad vartotojas turės galimybę gauti ekonominės naudos. Antra, šio pažado tesėjimas priklauso nuo kitų vartotojų įtraukimo į tokią sistemą. Galiausiai, trečia, didžioji dalis pajamų, iš kurių išmokamas vartotojams pažadėtas atlygis, gaunama ne iš realios ekonominės veiklos (žr. šiuo klausimu 2014 m. balandžio 3 d. Sprendimo *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 20 punktą).
- 20 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad *Lucky 4 All* sistemos organizatoriai organizuoja ir reklamuoja itin sudėtingą kolektyvinio dalyvavimo vykdant *Lotto* traukimus, kuriuos siūlo *Loterie Nationale*, sistema, kuri atitinka šio sprendimo pirmesniame punkte nurodytas dvi pirmąsias sąlygas.
- 21 Viena vertus, vartotojus vilioja pažadas gauti ekonominės naudos, nes kolektyvinis dalyvavimas *Lotto* smarkiai padidina jų laimėjimo galimybes žaidžiant šį azartinį žaidimą.
- 22 Kita vertus, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad šiam pažadui įvykdyti būtinas vis didesnis dalyvaujančių žaidėjų skaičius, o tai tiesiogiai priklauso nuo *Lucky 4 All* sistemos organizacijos ir logikos. Iš tikrųjų žaidėjų grupės išsidėsčiusios piramidės forma; keturi šios piramidės lygmenys skirti pačiai sistemai. Kadangi laimėjimo paskirstymas grupėje yra naudingas viršutiniams lygmenims, didesnes laimėjimo galimybes pirmiausiai turi sistema ir – iš dalies – jau esami žaidėjai, įtraukę kitus narius. Kiekvienas žaidėjas suinteresuotas įtraukti naujų žaidėjų, kad pagerintų savo paties situaciją.
- 23 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar trečioji sąlyga, susijusi su finansinio pažado finansavimu, yra įvykdyta, nes 2014 m. balandžio 3 d. Sprendimo *4finance* (C-515/12, EU:C:2014:211) 28 punktą galima būtų aiškinti taip, jog šis pažadas turi būti tiesiogiai finansuojamas naujų narių įmokomis.
- 24 Todėl savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Direktyvos 2005/29 I priedo 14 punktas turi būti aiškinamas taip, kad šia nuostata leidžiama komercinę veiklą pripažinti „piramidės pobūdžio skatinimo sistema“ net ir tada, kai, kaip jis mano, nėra tiesioginio ryšio tarp naujų tokios sistemos narių mokamų įmokų ir esamų narių gaunamų atlygių.
- 25 Primintina, kad Teisingumo Teismas jau nusprendė, jog, nesant realios ekonominės veiklos, leidžiančios gauti pakankamai pajamų, iš kurių būtų galima išmokėti vartotojams pažadėtą atlygį, tokia skatinimo sistema neišvengiamai paremta jos dalyvių ekonominiu įnašu, nes naujo šios sistemos nario galimybė gauti atlygį iš esmės priklauso nuo naujų narių sumokėtų įmokų (2014 m. balandžio 3 d. Sprendimo *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 21 punktas).
- 26 Tokia sistema yra „piramidės pobūdžio“, nes jos gyvavimui būtina, kad naujų dalyvių skaičius nuolat didėtų tam, kad būtų finansuojami esamiems nariams mokami atlygiai. Be to, šioje sistemoje mažiau tikėtina, jog naujausi dalyviai gaus atlygį už dalyvavimą. Ši sistema tampa negyvybinga, kai augančio naujų narių skaičiaus, teoriškai turinčio neribotai didėti, kad sistema galėtų egzistuoti, nebepakanka, kad būtų finansuojami visiems dalyviams pažadėti atlygiai (2014 m. balandžio 3 d. Sprendimo *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 22 punktas).
- 27 Iš to, kas pasakyta, matyti, kad „piramidės pobūdžio skatinimo sistemos“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2005/29 I priedo 14 punktą, egzistavimui pripažinti pirmiausia būtina, kad prie tokios sistemos prisidedantys asmenys mokėtų piniginę įmoką (2014 m. balandžio 3 d. Sprendimo *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 23 punktas).

- 28 Dėl tų pačių priežasčių tokiam pripažinimui būtina ryšys tarp naujų narių mokamų įmokų ir jau esamų narių gaunamų atlygių (2014 m. balandžio 3 d. Sprendimo *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 27 punktą).
- 29 Dėl šio ryšio pobūdžio pažymėtina, jog iš Direktyvos 2005/29 I priedo 14 punkto teksto daugumos kalbinių versijų matyti, kad atlygio, kurį vartotojas gali gauti, finansavimas „iš esmės“ ar „daugiausia“ priklauso nuo naujų sistemos dalyvių vėliau sumokėtų įmokų (2014 m. balandžio 3 d. Sprendimo *4finance*, C-515/12, EU:C:2014:211, 28 punktą).
- 30 Tačiau iš šios nuostatos teksto nematyti, kad reikalaujamas finansinis ryšys privalo būti tiesioginis. Svarbu, kad naujų tokios sistemos dalyvių įmokos būtų pripažintos „esminėmis“ arba „pagrindinėmis“. Taigi Direktyvos 2005/29 I priedo 14 punktą galima taikyti sistemai, kurioje egzistuoja netiesioginis ryšys tarp naujų narių įmokų ir jau esamiems nariams išmokėtų atlygių.
- 31 Be to, dėl priešingo aiškinimo ši nuostata prarastų savo veiksmingumą, nes dėl tiesioginio ryšio reikalavimo būtų lengva apeiti absoliutų piramidės pobūdžio skatinimo sistemų draudimą.
- 32 Dėl finansinio ryšio, kurio reikalaujama, kad būtų pripažintas toks „piramidės pobūdžio skatinimas“, iš Teisingumo Teismo pateiktos bylos medžiagos matyti, jog pagrindinėje byloje galimybė laimėti susijusi su neribotu naujų *Lucky 4 All* sistemos žaidėjų skaičiaus augimu, o šis priklauso nuo narystės mokesčio ir reguliarių įmokų. Be to, atrodo, kad laimėjimų, kurių tikimybė didėja augant žaidėjų skaičiui, ribojimu taip pat prisidedama prie šios sistemos finansavimo. Toks finansinis ryšys yra netiesioginis, bet aiškus. Tačiau šias aplinkybes turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.
- 33 Bet kuriuo atveju atrodo, jog tokia sistema kaip *Lucky 4 All* atitinka sąlygas, leidžiančias ją laikyti „komercinė veikla“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29 I priedą, nes jos tikslas yra gauti naudos pačiai sistemai, t. y. šios sistemos plėtotojams, o ne tik žaidėjams. Tai turėtų įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.
- 34 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktus klausimus reikia atsakyti: Direktyvos 2005/29 I priedo 14 punktą aiškintinas taip, kad pagal šią nuostatą komercinę veiklą galima pripažinti „piramidės pobūdžio skatinimo sistema“ net ir tada, kai egzistuoja tik netiesioginis ryšys tarp naujų tokios sistemos narių įmokų ir jau esamų narių gaunamų atlygių.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 35 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (šeštoji kolegija) nusprendžia:

2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 (Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva) I priedo 14 punktą aiškintinas taip, kad pagal šią nuostatą komercinę veiklą galima pripažinti „piramidės pobūdžio skatinimo sistema“ net ir tada, kai egzistuoja tik netiesioginis ryšys tarp naujų tokios sistemos narių įmokų ir jau esamų narių gaunamų atlygių.

Parašai.